

SECTION 28. PEDAGOGY AND EDUCATION

Атаманчук Ніна Михайлівна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна

Яланська Світлана Павлівна

доктор психологічних наук, професор
завідувач кафедри психології та педагогіки

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ У ЗВО – ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Професія викладача закладу вищої освіти (далі ЗВО) поєднує знання та ерудицію вченого і мистецтво педагога, високу культуру та інтелектуальну, моральну зрілість, усвідомлення обов'язку і почуття відповідальності. Одним з важливих завдань викладача є допомога студентам-першокурсникам адаптуватися до умов навчання у ЗВО.

Під адаптацією до навчання у ЗВО ми розуміємо процес входження особистості в сукупність нових ролей та форм діяльності, які визначають вироблення оптимального режиму функціонування особистості в навчальному середовищі.

На успішну адаптацію студентів-першокурсників до навчання у ЗВО впливає єдність завдань та технологій, які реалізує викладач під час викладання дисципліни. Від викладача залежить становлення особистості студента, розкриття його здібностей та можливостей, полегшення адаптаційного періоду.

Викладач є «медіатором» між студентами та навчальним матеріалом, засвоєння цього матеріалу відбувається безпосередньо у процесі навчання, тому викладач повинен бути готовим до виконання ролі порадики, помічника, консультанта, комунікатора, партнера. Ці завдання успішно виконає викладач, якому притаманна якість: готовність прийти на допомогу, доброта, відповідальність. Від його вміння організувати навчальний процес залежить успішність та швидкість адаптації студента-першокурсника до навчання у ЗВО.

В. А. Петрук вважає, основною метою створення умов адаптації є визнання самооцінки особистості кожної людини, її права на розвиток і прояв індивідуальності є. На початкових етапах навчання у ЗВО викладачам важливо виявити труднощі, які виникають у студентів та визначити шляхи їх подолання, що сприятиме підвищенню активності студентів у навчальній діяльності [2].

Основним принципом роботи викладача є індивідуальний підхід до студента, а особливо того, який починає навчання у ЗВО. Важливо знайти спільну мову з кожним, поговорити відверто, дати пораду чи рекомендації щодо вивчення дисципліни, а у деяких випадках і до організації їхнього дозвілля.

Кожному викладачеві притаманний власний стиль педагогічної діяльності. Цей стиль обумовлюється різними факторами: віком, статтю, індивідуально-психологічними якостями. Ефективність діяльності викладача ЗВО залежать від його самооцінки, рівня загальної та психологічної культури, комунікативної компетенції. Практика показує,

важливою професійною якістю викладача є толерантне ставлення до інших. Адже викладач вузу є зразком, еталоном цієї якості в різних ситуаціях: під час аудиторного і позааудиторного спілкування (керівництво науковою діяльністю, диспутів, наукових конференцій тощо). Принципи рівності, партнерства та взаємної поваги допоможуть полегшити адаптацію студентів-першокурсників до навчання у ЗВО.

С.П. Яланська наголошує, толерантність є досить глибоким поняттям, що базується на засадах емпатії, особистісної відповідальності, доброзичливості та взаємодопомоги. Такі категорії повинні бути близькими сучасному молодому поколінню [4, с.107].

У рамках Міжнародного наукового проекту за підтримки організації «Корпус Миру США в Україні» на тему «Лідерство. Толерантність. Волонтерство» (2016 р.) створено та апробовано програму розвитку толерантності студентської, учнівської молоді, яка передбачає використання ряду арт-практик [3, с.107].

Учасники програми отримують інформацію про те, як вони виглядають в очах інших людей; як їх дії та вчинки сприймаються іншими. Доцільним є проведення блоків програми під час виховних занять зі студентами (учнями), засідань психологічних гуртків, під час вивчення курсів «Психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Вікова психологія» та ін. [5, с.75]

Наші спостереження дають підстави стверджувати: на початкових етапах навчання у ЗВО введення мистецтва до навчального процесу підвищує рівень зацікавленості навчанням, оскільки з'являється елемент новизни. Прилучення до арт-вправ допоможе першокурсникові ідентифікувати й оцінити свої почуття, знайти час для відновлення життєвих сил та спосіб спілкування із самим собою [1, с. 110].

Пропонуємо опис арт-практик, які рекомендуємо використовувати в роботі зі студентами-першокурсниками в період адаптації до навчання у ЗВО [1, с.123-125]:

Арт-практика «Міст: «Я студент» – «Я – професіонал»

Індивідуальна робота.

Мета: розвиток творчої уяви, гнучкості.

Студентам надається інструкція: «Уявіть міст через ріку. Насьогодні Ви студент і знаходитеся на одному березі. Перейшовши на інший бік – Ви завершите навчання в університеті та станете справжнім професіоналом. Подумайте, які дії Вам потрібно здійснити, «переходячи через міст», щоб стати фахівцем своєї справи?». Намалюйте малюнок.

Обговорення отриманого творчого продукту. Кожен з учасників озвучує, що бачить на малюнку.

Арт-практика «Малюнок каракуль»

Колективна робота.

Мета: розвиток і вдосконалення комунікативних навичок, зняття емоційної напруги, підвищення впевненості у власних можливостях.

Студентам пропонують скласти сюжетну колективну історію за малюнком, створеним під час виконання арт-практики 4. «Каракулі».

Презентація отриманого результату.

Арт-практика «Чорний квадрат» (Вікторія Назаревич)

Мета: саморегуляції негативного простору.

Індивідуальна робота.

Періоди бувають різні. Іноді вони нам здаються чорними, і життя набуває формату чорного квадрата. І ось тут на допомогу якраз приходиться техніка заповнення чорного квадрата. Уявіть, що все, що вас не влаштовує, це чорний квадрат. Домалюйте або перемалюйте все так, як ви хочете. Зробіть так, щоб вам ця картина сподобалася. Змінюючи стан всередині, ми готуємо поле, аби відбулися зміни зовні.

Проаналізуйте відповіді на такі запитання:

1. Що ви додали?
2. Що змінилося?
3. Як це пов'язано з реальним життям?
4. Які думки і почуття виникають, коли ви дивитеся на трансформацію?

Якщо Вам захотілося повністю все змінити, зробіть це.

Презентація отриманого результату.

Описані запроваджені викладачем ЗВО освітні інновації, є результатом творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем.

Висновки. Отже, виникнення тих чи тих ускладнень під час адаптації до навчання у ЗВО може суттєво впливати на навчальну діяльність, соматичний, психоемоційний стан студентів-першокурсників. Немає сумніву, що адаптація студентів-початківців впливає на професійно-особистісний розвиток.

Переконані, використання арт-практик в педагогічній діяльності викладача ЗВО покращують психічне здоров'я кожного з учасників освітнього процесу засобами художньої діяльності й допомагають студентів-початківцям швидше адаптуватися до навчання у ЗВО.

Розробка методичних вказівок для викладачів щодо успішної адаптації студентів-першокурсників до навчання у ЗВО може бути перспективою подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Н.М. Адаптація студентів-першокурсників до навчання у закладах вищої освіти за допомогою психологічних арт-практик. Проблеми мотивації особистості в сучасному освітньому просторі: *колективна монографія*. Наук. ред. Л.В.Герасименко, В.Ф.Моргун. Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2020. С.110-128.
2. Петрук В. А., Ляховченко Н.В. До питання адаптації першокурсників у ВНЗ [Електронний ресурс]. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Чернігів, 2013. 34 с.
3. Tolerance, Volunteerism and Leadership: *textbook* / I.I. Kapustian, S.P. Yalanska, T.I. Nikolashina [et.al.]. Poltava: Simon, 2016. 50 p.
4. Яланська С.П. Психологічні аспекти розвитку толерантності особистості в освітньому середовищі. *Психологія особистості*. 2016. № 1 (7). С. 100-108.
5. Яланська С. П., Атаманчук Н.М. Психологія формування толерантного середовища в умовах нової української школи. *Наука і освіта*. – Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2017. №1/ CLVI. С.71-75. DOI – <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-1-12> Режим доступу: <https://publons.com/publon/26743000/>